SISTEMUL DE INDEMNIZAȚII PENTRU COPIII DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN FAȚA NOILOR PROVOCĂRI

Inga CHISTRUGA-SÎNCHEVICI

Ratele reduse ale fertilității creează îngrijorări majore cu privire la viitorul societății, fiindcă aceasta nemijlocit contribuie la accelerarea îmbătrânirii demografice, diminuarea populației active şi a forţei de muncă şi, respectiv, la agravarea impactului asupra creşterii economice.

În prezent, viitorii părinți aplică abordarea rațională în situația când decid să aducă pe lume un copil. Astfel, ei estimează dacă beneficiile sunt mai mari decât costurile. Concomitent, este necesar să subliniem că dimensiunea ideală a familiei s-a redus de-a lungul timpului. Între comportamentul reproductiv real al familiei şi cel dorit şi ideal este un decalaj semnificativ, ceea ce denotă că, în prezent, funcția reproductivă este exercitată de către familie într-un mod redus, iar limitarea numărului de copii doriți constituie, de asemenea, o strategie adaptativă a acesteia la situația socioeconomică din țară şi manifestarea dorinței de a-şi menține nivelul de trai la un nivel adecvat. Nu trebuie să trecem cu vederea nici transformările de la nivel valoric, care reprezintă o cauză directă a declinului fertilității. Însă posibilitățile statului de a interveni pentru a modifica această tendință sunt limitate.

Scopul măsurilor de susținere materială directă este de a diminua cheltuielile familiale ce țin de naşterea, îngrijirea şi educarea copilului şi cuprind plățile unice şi lunare, precum şi scutirile fiscale, care la rândul lor pot fi diferențiate în funcție de caracteristicile demografice şi socioeconomice ale beneficiarilor, rangul naşterii şi vârsta copilului. În calitate de măsuri suplimentare, pot fi oferite credite pentru procurarea locuinței, precum şi diferite subvenții.

La etapa actuală, toate țările europene acordă alocații şi sunt plătite începând de la primul copil. Sumele variază de a o țară la alta. Astfel, în Franța, suma alocațiilor creşte odată cu vârsta copiilor, în timp ce în Danemarca – invers. În unele țări, alocațiile sunt progresive, adică totalul lor creşte odată cu numărul copiilor. Aşa se întâmplă în Franța, Grecia, Germania şi Finlanda. În Regatul Unit şi în Suedia, baremele nu țin seama nici de vârsta copiilor, nici de numărul lor.

În Republica Moldova, indemnizațiile adresate familiilor cu copii reprezintă principalul suport economic din partea statului şi este exprimat sub

formă de plăți unice sau periodice acordate familiei pentru naşterea, îngrijirea şi întreținerea copilului. Caracteristic pentru Republica Moldova este că prestațiile sociale pentru copii sunt universale, adică se acordă indiferent de nivelul de bunăstare, nefiind orientate doar spre familiile sărace. Toate aceste prestații, descrise mai jos, trebuie protejate de inflație printr-o indexare echitabilă în raport cu prețurile.

De indemnizațiile de maternitate pot beneficia femeile asigurate, soțiile aflate în întreținerea soților salariați şi şomerele. Cuantumul lunar al acestei indemnizații este de 100% din venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimele 12 luni calendaristice (anterior era 6 luni). O practică pozitivă caracterizează România, care pe lângă alocația pentru nou-născuți mai acordă şi trusoul pentru nou-născut, cumulând aproximativ un salariu minim. Trusoul pentru nou-născuți cuprinde haine, lenjerie şi produse pentru îngrijire – în valoare fixă, se acordă tuturor copiilor, indiferent de rangul naşterii.

De indemnizația unică la naştere pot beneficia atât femeile asigurate, cât şi cele neasigurate. Cuantumul diferă în dependență de rangul copilului. Pe parcursul perioadei din 1998 până în 2014, indemnizația unică la naşterea primului copil a crescut de la 144 de lei până la 3100 de lei, iar cea pentru următorul copil s-a majorat de la 108 lei, în 1998, până la 3600 de lei, în 2014. Chiar dacă valoarea indemnizației depăşeşte cu mult minimul de existență, trebuie de menționat că acest transfer bănesc este unic şi asigură financiar existența unui copil doar pentru o perioadă scurtă de timp. Esența acestei indemnizații constă în acoperirea unor cheltuieli importante survenite odată cu naşterea copilului – leagăn, cărucior etc. Deci, dacă raportăm cuantumul acestei indemnizații la prețul acestor bunuri, atunci valoarea produselor o depăşeşte cu mult pe cea a indemnizației.

Femeile asigurate au dreptul la indemnizația lunară pentru creşterea copilului de la data naşterii până la vârsta de 3 ani. La moment, cuantumul lunar al acestei indemnizații este de 30% din baza de calcul stabilită şi nu poate fi mai mică de 400 de lei pentru fiecare copil. Concomitent, este necesar să subliniem că, în conformitate cu Legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă şi alte prestații de asigurări sociale nr. 289 din 22.07.2004, baza de calcul nu poate depăşi suma a cinci salarii medii lunare pe economie prognozate pe anul respectiv. În conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 460 din 24.03.2008, pentru aprobarea modificărilor ce se operează în Hotărârea Guvernului nr. 1478 din 15 noiembrie 2002 cu privire la indemnizațiile adresate familiilor cu copii, mamele care lucrează în condițiile timpului de muncă parțial sau la domiciliu pot beneficia pe lângă salariu şi de indemnizația lunară pentru creşterea/îngrijirea copilului. Femeile neasigurate beneficiază de această indemnizație de la naşterea copilului până la 1,5 ani şi constituie 400 de lei.

Un aspect important este că mamele pot beneficia de această prestație socială și în situația în care continuă să desfășoare activitate pe bază de contract individual de muncă pe durată determinată. Acest lucru oferă posibilitatea părinților să multiplice veniturile necesare creşterii copilului. Indemnizația pentru îngrijirea copilului bolnav se acordă în cazul îmbolnăvirii copilului până la vârsta de 7 ani, a copilului cu handicap cu afecțiuni intercurente până la împlinirea vârstei de 16 ani pentru o perioadă de cel mult 14 zile în cazul asistenței medicale de ambulatoriu, sau pentru o perioadă de cel mult 30 de zile calendaristice, în cazul acordării asistenței medicale în staționar.

Creşterea cuantumului indemnizației unice la naştere, precum şi a celei lunare pentru îngrijirea copilului nu au dus la creşterea fertilității, chiar dacă, potrivit teoriei economice neoclasice, acest lucru s-ar fi aşteptat, deoarece este vorba despre o reducere a costului unui copil ca rezultat al creşterii veniturilor în urma transferurilor unor plăți. Unele cercetări au arătat că o creştere cu 25% a alocațiilor familiale ar avea ca efect o creştere a fertilității totale cu 0,07 copii per femeie. Din moment ce nu are loc creşterea fertilității, presupunem că are loc progresarea calitativă a funcției educative.

Analizând practica unui şir de țări europene în acest domeniu, constatăm că acolo există un şir de alocații de care ar putea beneficia şi familiile noastre cu copii: alocație pentru alăptare (Franța), alocație specială pentru părinții studenți (Danemarca), alocațiile pentru familiile sărace (Ungaria, Bulgaria, Franța). Considerăm că aceste bune practici ar putea fi preluate şi de Republica Moldova.

Pe data de 23 decembrie 2013, Parlamentul Republicii Moldova a votat Legea nr. 332, prin care s-au operat modificări la Legea nr. 289 din 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitatea temporară de muncă şi alte prestații de asigurări sociale. Principalele modificări vizează: majorarea indemnizației unice la naştere cu 500 de lei; majorarea de la 300 la 400 de lei a indemnizației lunare pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 1 an şi jumătate, pentru persoanele neasigurate, şi a mărimii minime a indemnizației pentru creşterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani, pentru persoanele asigurate; modificarea stagiului total de cotizare de până la 3 ani sau de cel puțin 9 luni (anterior 3 luni), realizat în ultimele 24 de luni (anterior – 12 luni) anterioare producerii riscului asigurat, pentru a beneficia de indemnizația pentru creşterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani; micşorarea pragului pentru nesuspendarea indemnizației pentru creşterea copilului (anterior se putea de lucrat până la 90% fără a pierde indemnizația) până la 0,5 din salariu de funcție/tarifar sau salariul cuvenit pentru timpul efectiv lucrat în limitele a 0,5 din durata programului de muncă în cazul salarizării conform sistemelor netarifare. Ultimele ajustări au stârnit

nemulțumiri din partea viitorilor părinți şi a celor care au acest statut în prezent. Deşi unele ajustări din prezenta lege pot afecta veniturile familiei cu copii mici, aceste schimbări s-au realizat cu scopul de a elimina abuzurile din partea unor beneficiari şi la apelul unor antreprenori care susțin că are de suferit eficiența muncii în cazul mamelor cu copii mici care se îmbolnăvesc frecvent.

În concluzie, menționăm că suportul financiar şi în bunuri poate fi ineficient, favorizând creţterea fertilității la categoriile defavorizate. Analizele privind impactul măsurilor de politică socială asupra fertilității susțin concluzia că numai prin măsuri corelate pe mai multe sectoare, de la cele de promovare a participării femeii pe piața muncii până la beneficiile de maternitate sau de facilitare a îngrijirii copiilor, se poate obține un efect asupra nivelului fertilității. Oamenii ar putea avea mai mulți copii într-un context socioeconomic mai favorabil. Având în vedere acest aspect, decidenții politici ar putea contribui la creşterea nivelului fertilității prin îmbunătățirea condițiilor de viață ale familiei.